

Šaptači stihova
Zoran Petrović

Copyright © 2016 Zoran Petrović
Copyright © 2016 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Urednik:
Vladimir Manigoda

Lektura i korektura:
Danilo Lučić

Grafičko oblikovanje:
Jelena Lugonja

Štampa:
Karganović d.o.o, Beograd

Tiraž:
500

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

1 ŠA

PPTAČI

STI

HOVA

Zoran Petrović

KONTRAST IZDAVAŠTVO

„Kada od dva napravite jedno, postaćete sinovi Čoveka,
i kada kažete: Goro, pomeri se, ona će se pomeriti.” (106)

Jevanđelje po Tomi

MALO JE CVEĆA OSTALO

Malo je vetra ostalo u vetru
malo mirisa u njegovim lukovima
Malo je cveća ostalo na cveću
Malo puta na putevima tolikim
Malo je pesme ostalo u pesmama
Svet je od jutros, kao život starca, opran
nekom neljudskom noćnom službom

*

O potopu pre potopa

Malo je nežnosti u nežnostima. Malo je ljubavi među ljubavnicima preostalo. Malo poljubaca u poljupcima nad poklonima koji su, priznajem, upakovani bolje negi ikada.

Malo je divljih misli u mislima onih koji će vas izbaciti iz sedla i posle čega ćete ugruvani gegati do prvog kamena na kojem se čovek antike zamislio i zagledao u zvezde. Onih koji mogu uzbrdo da kotrljaju oblake.

Malo je zecosti ostalo u zečevima divljim. Malo je psetosti ostalo u psima zabavljačima. Malo je prisnosti među prijateljima danas.

Kako se osećao onaj koji je u nekom sličnom času rekao: „Sodoma i Gomora?!” Ili onaj koji je prvi izgovorio ime Kapernauma i Potopa?

Osećao se pročišćeno, ne proročkim ozarenjem, ne

božanskom svetlošću, već svetom kojeg je zatekao jednoga svanuća i koji mu nije ostavio nikakvu dilemu, niti mutnu, nejasnu, misao, ni jedno pitanje vredno zapitkivanja savesti, da se sa njom tog i sledećeg dana bori, on koji će, makar sa jednom čistom mišlju, među prvima, bez borbe, potonuti u toj vodurini čišćenja i čistote. Ništa prirodnije od toga da u ispražnjeni svet, kao u procep, nahrupe nemepljive vode.

Potopi ne potiru nego zatrpavaju i đubre ono već potro.

Ovo je priča o dvojici zaboravljenih pesnika i mnogim sličnim ljudima koji su ipak ostali da traju u vremenu, tako što ih je njegov vrtlog pomešao, stopio i tek onda izbacio na nepoznato ostrvo, prepušteno zaboravu, na kojem je takav život moguć zato što njime gospodari nasledna i krvno nepovezana loza Agona.

Tu priču treba da ispričam ja, poslednji među Agonima, koji nisam po svim merilima ljudsko biće, niti kakav duh, a opet vekujem u vremenu ni sam ne znajući kako, i sam sasvim usamljen, na tom plutajućem komadu kopna, ako se izuzmu onolike reči pomrlih književnika koje neprestano ponavljam.

I samo nam je, zaboravljenim pesnicima i Agonima, to ostrvo zajedničko.

Za života, i sada, kada sam živ na drugi način, bio sam posvećen istoj stvari u dva oprečna smisla. Poezija koju sam voleo u mladosti, u ovom životu, postala je moja misija kojom treba da bude preneti u neka buduća vremena kojima ne mogu da sagledam rok niti lice.

Za razliku od ljubavi za koju vele da je slepa samo zato što ne očekuje ništa za uzvrat, misija nikada ne vidi krajnju svrhu i cilj, a traži i iscrpljuje sve iz čoveka, pa i samu ljubav. Sve izuzev sumnje koja ga podriva, raste, ali ipak drži čvrsto na temi. Zato su oni koji bi obznanjivali ili čak i potajno verovali da na svetu imaju kakvu misiju, ostalim ljudima delovali čudno, često i zastrašujuće.

Za razliku od ljudi koji prirodno ostare, pesme koje neprestano ponavljam ne volim ni izdaleka kao u svojoj mladosti, a one me ipak održavaju u životu.

Mi, Agoni, živimo čudan život koji ne umemo objasniti, kao, uostalom, ni bilo koji drugi smrtnik. Razlika je u tome što ga mi ne umemo objasniti na malo drugačiji način. Ni ja, niti iko od mojih prethodnika, ne pamti svoje roditelje. Možda jednostavno zbog tolike starosti koja me je zaposela. Uostalom, koga može zanimati otac iz nekog davno protutnjalog veka.

Krv koja se prenosi sa oca na sina, i tako redom, posle izvesnog roka gubi svaki značaj. Kao da se potpuno razblaži i rastvori u vremenu. Jednostavno, roditeljstvo negde umre i unazad preskoči sve korake do Adama i Eve, čiji greh nas je zapravo i stvorio.

Šaptači kitova

Od kada je profesor vizantijske književnosti Varga, koga su svi tako zvali ne znajući da li mu je to ime ili prezime, potpuno proradio svoje dolasku na predavanja, studentkinja poznata po tome što je vazda sama sedela u prvom redu amfiteatra, iako je i ona kao većina polaznika osećala otpor prema toj zamršenoj materiji, htela to ili ne, počela je da obraća pažnju na Miraša, mladića krupnih, crnih očiju kakve imaju beduini i pustinjaci, mimo svake logike za ljude koji su neprestano izloženi tolikoj sunčevoj svetlosti. U svakom slučaju, bilo je nešto čudno u njegovom licu i pojavi, nešto izazovno i skriveno što je mamilo da se istraži i razume.

Ako se tome dodaju i priče koje su kružile aulama da Varga i njegov asistent veruju u kojekakve vradžbine i mitološka bića, spremnost te devojke da se pozabavi Mirašem postade neupitna. Naročito ju je privukla priča o nekim *šaptačima drevnih stihova*. Kako se pričalo, beše to neko bratstvo neobično dugovekih monaha koje nije bilo posvećeno novozavetnim, već pučkim i sasvim laičkim tekstovima, koje su njegovi članovi ponavljali, živeći na nekom udaljenom i nepristupačnom mestu, i to sa svrhom koja nikome do kraja nije bila jasna.

Prepričava se samo jedna anegdota kada je profesor Varga, posle jednog kontrolnog testa na kome su svi studenti podbacili malim brojem stihova koje su znali napamet, a na primedbu onih hrabrijih da im je ta materija sasvim daleka i nejasna, rekao: „Jeste li čuli za *šaptače ki-*

tova? To je vrsta ljudi koja je gotovo izumrla u istoj meri kao i kitovi u Karipskom moru. Danas samo nekoliko njih može da zaroni u vodu i svojim neobično dubokim glasovima dozove kitove na površinu, a i to samo onda kada je more nemirno i ne dozvoljava plovidbu brodova. Eto, tako se i ja osećam među vama, kao *šaptač kitova*.”

Ona je tada, kao i mnoge kolege, proverila priču na internetu. I zaista, u Karipskom moru su postojali ronionici sposobni da sa velikih dubina dozovu kitove ušljare koji su tamo lovili lignje. Činili su to odvajkada, a naročito od kada su se na dnu okeana pojavile plastične kese, koje su se ponašale i lelucale po dnu isto kao što se kreću lignje. Ipak, njihov trud da ih odlepe od zagađenog dna ostao je uzaludan. Oni kitovi koji se nisu zadavili plastičnim kesama, nasukali su se na obalu, jer od brodske buke nisu mogli da kontrolišu svoje sonare koji su ih obaveštavali o dubini mora i blizini obale.

Kako se smanjivala populacija kitova, tako se smanjivao i broj ljudi koji je poznavao tajnu njihovog dozivanja. Sada je tamo od svih ronilaca ostao samo jedan starac koji odavno više nema snage da se otisne na pučinu, niti da proizvede moćan glas koji bi kita dozvao iz dubina.

Kada od dva napravite jedno ili Tajno zakonopravilo reda Agona

Nisu samo ona dva pesnika iz Romelije, koji se isto zvahu – Prodrum, primer bliznaštva u duhu. Bilo ih je nebrojeno mnogo, mnogo više nego što se da pretpostaviti, a samo su retki slučajevi ostali upamćeni i nikada do kraja shvaćeni niti objašnjeni.

Prvi u redu Agona ukazao je na Tomu kao na preteču udvajanja i množenja ljudi ne po krvi nego u duhu, a njegovo odbačeno jevanđelje uzeo kao obrazac za zakonopravilo po kojem ćemo se svi ostali koji poneseo ime Agona doveka ponašati. Nikada među Agonima nije bilo diskusije o tome zašto je izabran baš apostol Toma, ali svi mi koji smo dugo istrajali na zadatku šaputanja drevnih stihova znali smo da niko od njega nije iskusio čistiju veru kroz žešću sumnju i strašnija iskušenja.

Didimos Juda Toma ili, kako je ostao upamćen, apostol Toma, nosio je ime koje je značilo blizanac, a i među svim učenicima beše veoma blizak Spasitelju. Napisao je jevanđelje na koptskom koje je docnije prevedeno na grčki i otkriveno u nekom ogromnom ćupu, zajedno sa drugim tekstovima iz drugog veka po Hristovom rođenju. Ipak, njegovo svedočanstvo o propovedima Sina Božjeg nikada nije uvršteno u kanon sa ostalim jevanđeljima i dvadeset i sedam drugih knjiga. Možda je tome razlog

i to što se Toma odlučio da zapiše svoj susret koji beše u vreme četvrtog Isusovog pojavljivanja među učenicima posle njegovog raspeća. Toma nije prisustvovao trećem Hristovom silasku na zemlju, a onda se sa njim susreo sasvim sam. Izgleda da mu ostali evanđelisti nisu poverovali.

I mada je bio jedini među apostolima koji nije olako verovao u Isusove reči, beše mu blizak i učitelj ga je smatrao nekom vrstom svog odraza u ovozemaljskim ogledalima. Čak mu je dopustio da stavi prst u njegovu ranu i napipa rebra, kako bi ga uverio da je onaj koji stoji pred njim, a koji je pre tridesetak dana razapet i pokopan, zaista njegov Učitelj i Spasilac.

Mi, Agoni, koji pamtimo taj tekst sa koptskog originala, znamo da je ljubav njih dvojice, koji se naizgled u svemu razlikuju, zapravo ljubav dve strane istog bića. Onaj koji je govorio: „Blago onome ko ne vide, a poverova”, dozvolio je svom blizancu na zemlji da se uveri, na način vračeva i zvezdoznalaca koji će docnije svemu potražiti uzrok, meru i dokaz. I jedino ostaje zabeleženo u Tominom, blizančevom, jevanđelju, jer i on je sin žene sa ovoga sveta, da Isus kaže:

„Kada od dva napravite jedno, postaćete sinovi Čoveka, i kada kažete: *Goro, pomeri se*, ona će se pomeriti.” (106)

Taj stav mnoge danas podseća na sudbinu dvojice Prodroma čija su dela preživela na veoma čudan način usmrтивši sujetu, pa čak i pravo na ime, obojice. A mi Agoni znamo da se to odnosi i na sve ostale tekstopisce koji su se delom vinuli do besmrtnosti i čije stihove i rečenice milenijumima šapućemo da ne bi bili zaboravljeni.

Onda, u jednom sličnom odeljku, Učitelj Tomi kaže:

„Isus reče: [Lisice imaju] sv[oje jame] a ptice imaju

[svoje] gnezdo, ali Sin Čovekov nema gde da položi glavu i otpočine.”(86)

A budući da smo i mi Agoni na neki još snažniji način izjednačeni i stopljeni u vremenu, naš rodonačelnik je baš iz odlomaka Tominog jevanđelja sačinio zakonopravilo po kojem postupamo odvajkada, a koje glasi:

1. I On reče: Ko god nađe objašnjenje ovih reči neće okusiti smrt.

23. Isus reče: Grad sagrađen na visokoj gori (i) utvrđen ne može pasti niti (ikada) može biti skriven.

49. Isus reče: Blaženi su samotni i odabrani, jer vi ćete pronaći Carstvo; jer vi iz njega dolazite, (i) ponovo ćete se tamo vratiti.

56. Isus reče: Ko god je spoznao ovaj svet pronašao je leš, a ko god je pronašao leš, ovaj svet nije dostojan njega.

68. Isus reče: Blaženi ste kada ste omraženi i progonjeni; i nikakvo mesto neće biti pronađeno tamo gde su vas progonili (Čitaj: “...pronaći ćete mesto gde vas neće progoniti.”).

70. Isus reče: Ako to iznedrite u sebi, to što imate će vas spasiti. Ako to nemate u sebi, to što nemate u sebi će vas ubiti.

O teskobi čuvara živih tekstova

Živim nekoliko vekova da bih sačuvao sećanje na jednu umetnost i jedno doba, a nisam sačuvao ni sopstveno ime. Rođen sam u gudurama Balkana, koje ne vredi imenovati, jer su za mog života menjale pripadnost onolikim carstvima i državama kao da su i čitave planine tekle zajedno, a često i suprotno od reka. Nadenuli su mi ime koje, takođe, ne treba pomenuti, jer ništa ni na jednom poznatom jeziku više ne znači, a koje mi je docnije promenjeno u ime Agon. Odrastao sam u carskom gradu zemlje Romelije od koje je ostalo po nešto kamena, pribora za jelo na ikonama, crkvenih sasuda, jedna nijansa plave i crvena boja cipela koja se danas može videti jedino na kardinalima i devojkama sumnjivih zanimanja, a gotovo ništa u duhu.

Od kada su izabrane najbolje stranice i ja postao čuvar vizantijske i njoj srodnih književnosti, malo njih se zanimalo za nju, a i oni su pretraživali kratko, prepušteni osami, nerazumevanju okoline i nekoj bolesti nalik rastrojstvu koja je izazvana izolacijom i izopštenjem iz sveta, a koja napada sve ljude u sličnom položaju izuzev retkih monaha i mene. Možda me ta bolest nije sustigla, jer je usud hteo da kao i crnoriznoj bratiji i meni bude promenjeno ime, pa tako od procvata Konstantinopolja do danas osećam u sebi i Agona, i Prodroma, i Plesosa, i Mesihiju, i Rumija i gotovo svačije biće od svih onih za čija sam dela bio zadužen da budu sačuvana.

Moja kelija ima sedam lakata u širinu i dvanaest lakata je duboka. Niz njene lučne zidove neprestano se sliva voda i pravi male potočiće, nailazeći na levke između nekoliko izdubljenih panjega u obliku ikona sa zaobljenim kupolicama na vrhu. Pusto mesto na kojem se sve vidi i sve čuje: odjekuje i ječi vasceli ranjeni svet. Ljudi koji me, ne češće nego jednom u svom veku, vide i možda znaju nešto o mom postojanju kroz pripovesti i legende koje se ispredaju ovim nepristupačnim Gorjem, najčešće nisu spremni da poveruju u te priče kada se suoče sa njima i uvek pomisle da sam monah koji je privremeno zastao ovde da sebi oteža kaznu, uveća podvig i tek se onda vrati u svoje bratstvo. Ali sa mnom ni život ni smrt nisu imali takav plan.

Nisam imao gde da se vratim ni gde da nestanem.

A najviše su među njima grešili oni koji su verovali da sam ovde našao svoj mir.

Mir?

Nema mira za one koji su pobjegli iz ljubavi prema životu u ljubav prema sebi, u samoživu želju za spasenjem, makar se žrtvovali za nešto tako mutno i nipodaštavanju podložno kakvi su stari tekstovi. Jer spasiti se za života je rat protiv svih. Rat da se razume, rat da se poistoveti sa drugim, rat da se sve to izgubljeno ratovima oprosti. Iako spolja može da liči na nekakav monaški mir, iznutra je to borba da se čovek spase poništavajući se, da štrči unižavajući se, da ostane svoj menjajući se, da prosvetli hraneći se svojom tamom...

I sve to za spasenje duše?!

A onda se jednog jutra, dok ispod crnih jata gavranova izbijaju prvi sunčevi zraci, zapita: Pa ko sam ja da spasavam duše; makar jednu jedinu, makar ta duša bila i moja?

Bog?

Nezahvalnik?

Grešnik koji to postaje iskupljujući se, dok mali greh menja za greh neiskupiv: greh čoveka za greh palog anđela koji bi da bude Gospod umesto Gospoda.

Za sve ove godine nisam naučio da volim, ali sam zaboravio da mrzim sve izuzev pesnika. Zato među *živim tekstovima* koje pamtim i ponavljam šapatom nema ni jedne biografije izuzev onoga što su ti pisci sami o sebi spevali.

Ipak, s vremenom, ponavljajući toliki broj stihova uspeo sam da shvatim, ili barem sebi nametnem nekakav smisao mog preduzeća, posebno kada to što neprestano naglas i u sebi ponavljam uporedim sa onim što se danas piše i među ljude razasila. Sada se pesničke knjige ne bave poetikama niti prirodom samoga pevanja. Poezija se ne osvrće na poeziju i zato je izgubila nešto što se kod ljudi naziva samosvešću i o sebi samoj gotovo ne zna ništa. Pesnici su zauzeli mesto poezije u svojim delima i tako ih posvojili na način kako se posvaja bilo koji drugi predmet, zarad koristi i pukog ugleda u sredini.

Ja, koji sam, zajedno sa Agonima što su mi na ovom zadatku prethodili, okusio večnost, dobro znam da svi pisci, pa i ovi današnji, veruju da im je večnost dostupna samo ako uspeju da prežive zajedno sa svojim delima. Jer poezija nije naša istorija, ona je naša duša, naša zajednička prošlost, ne ono što će mnogi na mnoge načine otkriti, već ono što je neotkriveno u svima nama isto. Možete srušiti kuću, čitav grad – ljudi će ih ponovo izgraditi, ali ako im uništite dela duha – i oni će se urušiti sami unutar sebe.

Kažu, a to kažu najčešće stručnjaci, jer ostali o tome nemaju pojma, da je zbirka *živih tekstova* izmišljotina i

ne pada im na pamet da je moguće čuvati u životu čak i one izgubljene tekstove koji ne prestaju da se odvijaju; koje svakoga trena neko na svetu izgovara i koji nisu zakopani u grobnice biblioteka. Oni gledaju ikonu ili freskopis ispred kojeg su podignute skele i restauratora koji obija potklobučene delove i špaklom skida boju izgríženu vlagom. Iza njega ostaju bele pege po čitavoj kompoziciji slike. Iako liči na živopis načet prištom, nikome i ne pada na pamet da pomisli kako je to nešto što je izgubljeno. Pa čak i kada od tog živopisa ostanu samo krhotine, razbacani detalji na pretežno prekrečenoj površini gde je nekada postojala slika, njihova duša ih na nepoznati način dopunjava i slaže u prvobitnu celinu i izgled.

I ono što je nekada sa nadom u večno trajanje imenovano kao *živo-pis*, tek sada, u očima tog prikraćenog posmatrača postaje živo i opravdava naziv koji ga izjednačava sa tajnom besmrtnog života.

**Svaki poeta je bar jednom poželeo da menja
književnost i gramatiku za veziljski zanat
ili
Prof. Varga o umetnosti u zlatno doba
Komnenovo**

Na katedri za vizantijsku književnost beše opšti me-
tež. Šef katedre, profesor Varga ni ove nedelje nije došao
na predavanja, a njegov asistent Miraš se nije baš najbolje
snalazio među studentima, bez profesorovog autoriteta.
Ulazili su i izlazili iz njegovog kabineta bez kucanja i bez
dozvole, najčešće i bez ikakvog razloga ili sa kakvim be-
smislenim pitanjem koje je bilo samo izgovor za priliku
da provere ko će im toga dana držati predavanja. Samo je
jedna devojka, pepeljaste kose i očiju toliko krupnih da se
od njih više ništa nije dalo zapaziti na njenom licu, ušla
ćutke i zastala čekajući da on podigne pogled sa semi-
narskih radova koje je upravo pregledao. A kada je on to
napokon učinio, ona podiže ruku i pruži mu najnoviji
broj *Vizantijskog glasnika* koji beše upravo stigao poštom.

I taman kada je hteo da je zapita otkuda njegova pošta
kod nje, ugleda na naslovnoj strani najavu ciklusa svojih
pesama odmah iza naslova Varginog teksta: *Život pesnika
u vreme Mihaila Komnena*.

Ne obraćajući više pažnju na devojku koja je ostala da
stoji gde se zatekla, čak i sa ispruženom rukom iz koje je
on iščupao časopis, Miraš pronade profesorov tekst i poče
brzo da ga čita: